145200 ـ مقدار سُتره از نظر طول و عرض

سوال

فتاوای مربوط به ستره را در سایت شما خواندم اما هنوز دربارۀ دو مسئله ابهام دارم: ۱ـ طول و عرض وارد شده برای اندازۀ ستره چیست؟ ۲ـ نزدیکترین و دورترین مسافتی که باید میان نمازگزار و سُتره باشد چقدر است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

برای امام و شخص منفرد مستحب است که به سوی ستره نماز بخواند؛ به دلیل روایتی از ابوسعید خدری رضی الله عنه که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرگاه یکی از شما نماز خواند، باید به سوی سترهای نماز بخواند و به آن نزدیک شود». شیخ آلبانی رحمه الله سند این حدیث را حسن صحیح دانسته است (صحیح سنن ابی‌داود: ۳/۲۸۱).

در «الموسوعة الفقهية» آمده است: «برای نمازگزار اگر تنها باشد یا امام باشد، سنت است که پیش روی خود سترهای قرار دهد که مانع عبور دیگران از مقابل او شود و او را بر خشوع در اعمال نماز توانا سازد؛ به دلیل آنچه از ابوسعید خدری روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرگاه یکی از شما نماز خواند باید به سوی سترهای نماز بخواند و به آن نزدیک شود و نگذارد کسی از جلوی او بگذرد». و به دلیل سخن ایشان که فرمودند: «هر یک از شما در نماز خود ستره قرار دهد، حتی اگر با یک تیر [کمان] باشد». اما برای مأموم به اتفاق علما، گذاشتن ستره مستحب نیست؛ زیرا سترۀ امام، برای کسانی که پشت سر او هستند نیز ستره محسوب می‌شود، یا به این دلیل که خود امام برای مأموم ستره است».

ثانیاً:

سنت است که نمازگزار به وسیلۀ شیء ایستاده‌ای برای خود ستره قرار دهد و بهتر آن است که به اندازۀ پشتی زین اسب یا بیشتر باشد؛ به دلیل روایتی از عایشه رضی الله عنها که گفت: از رسول الله صلی الله علیه وسلم دربارۀ سترۀ نمازگزار سؤال شد، پس ایشان فرمودند: «مانند پشتی زین باشد». (روایت مسلم: ۷۷۱).

نووی رحمه الله می‌گوید: «در این حدیث، توصیه به قرار دادن ستره در مقابل نمازگزار وجود دارد و بیان شده که کمترین مقدار ستره، پشتی زین است که حدود یک ذراع یا حدود دو سوم ذراع است؛ و این با هر چیزی که انسان در مقابل خود

قرار دهد حاصل می‌شود». (شرح مسلم للنووی: ۴/۲۱۶).

ابن قدامه رحمه الله می‌گوید:

«مقدار ستره از نظر طول یک ذراع یا مانند آن است. اثرم می‌گوید: از ابوعبدالله دربارهٔ اندازهٔ پشتی زین سؤال شد که مقدارش چقدر است؟ گفت: یک ذراع. عطا نیز چنین گفته است: یک ذراع. ثوری و اصحاب رأی نیز بر همین قول هستند. و از احمد روایت شده است که مقدار آن به اندازهٔ استخوان ساعد است؛ و این قول مالک و شافعی است.

ظاهر آن است که این بر سبیل تقریب (اندازهٔ تقریبی) است نه تحدید و تعیین دقیق؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم آن را به پشتی زین تخمین زدند و پشتی زین در طول و کوتاهی متفاوت است؛ گاهی یک ذراع است و گاهی کمتر از آن، لذا هر چه نزدیک به یک ذراع باشد، ستره قرار دادن به آن کفایت می‌کند، والله اعلم.

اما مقدار آن در ضخامت و نازکی: حد مشخصی برای آن سراغ نداریم؛ چرا که جایز است نازک باشد مانند تیر و نیزه، یا ضخیم باشد مانند دیوار؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم «عصا را ستره قرار می‌دادند». ابوسعید گفته است: ما در نماز به وسیلهٔ تیر و سنگ ستره قرار می‌دادیم. و از سَبره روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «اسْتَتِرُوا فِي الصَّلَاةِ وَلَوْ بِسَهْمٍ» (در نماز ستره قرار دهید، حتی اگر با یک تیر باشد)؛ این را اثرم روایت کرده است. اوزاعی گفته است: تیر و تازیانه برای او کفایت می‌کند. احمد گفته است: هر چه پهن‌تر باشد نزد من محبوب‌تر است؛ زیرا سخن ایشان که فرمود «حتی اگر با یک تیر باشد» نشان می‌دهد که غیر از آن اولویت دارند». به نقل از «المغنی» (۲/۳۸).

از شیخ ابن عثیمین رحمه الله دربارهٔ مقدارِ ستره برای نمازگزار سؤال شد؛

ایشان چنین پاسخ دادند: «بهتر است ستره‌ای که نمازگزار می‌گذارد مانندِ پشتیِ زین اسب، یعنی حدود دو سومِ ذراع باشد؛ و اگر کمتر از آن هم باشد، هیچ حرجی نیست، حتی اگر یک تیر یا عصا باشد، همانا کفایت می‌کند». به نقل از «مجموع فتاوی ابن عثیمین» (۱۳/۳۲۶).

ثالثاً:

سنت است که نمازگزار به سترهٔ خود نزدیک شود و در نزدیکیِ آن باشد، به گونه‌ای که بتواند مانعِ عبورِ کسی از مقابل خود شود؛ به دلیل روایتی که ابوداود از سهل بن ابی‌حثمه رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت کرده که فرمودند: هرگاه یکی از شما به سوی ستره‌ای نماز خواند، باید به آن نزدیک شود تا شیطان نمازش را بر او تباه نکند. ابن عبدالبر در «التمهید» (۴/۱۹۵) این حدیث را حسن، نووی در «المجموع» (۳/۲۴۴) و آلبانی در «صحیح ابی‌داود» آن را صحیح دانسته‌اند.

اهلِ علم رحمهم الله در مقدار مسافت و اینکه از کجا محاسبه شود، اختلاف نظر داشته‌اند؛

برخی معتقدند مسافت باید به اندازۀ سه ذراع از محل پاهای نمازگزار باشد؛ به دلیل روایتی که بخاری (۵۰۶) از نافع روایت کرده است که عبدالله بن عمر رضی الله عنهما هرگاه وارد کعبه می‌شد، پس از ورود، مستقیم به روبرو می‌رفت و درِ کعبه را پشت سرِ خود قرار می‌داد؛ آنگاه حرکت می‌کرد تا جایی که میان او و دیوار روبرویش حدود سه ذراع فاصله می‌ماند، سپس در همان مکانی که بلال به او خبر داده بود که پیامبر صلی الله علیه وسلم در آنجا نماز خوانده‌اند، نماز می‌گزارد».

در «الموسوعة الفقهية» (۲۴/۱۸۴) آمده است: «برای کسی که می‌خواهد به سوی ستره نماز بخواند سنت است که حدود سه ذراع از محل پاهایش به آن نزدیک شود، و بر آن نیفزاید؛ به دلیل این حدیث که «پیامبر صلی الله علیه وسلم در کعبه نماز خواندند و میان ایشان و دیوار سه ذراع فاصله بود»، و این مذهب حنفی‌ها و شافعی‌ها و حنبلی‌ها است، و از کلام مالکی‌ها نیز همین فهمیده می‌شود؛ زیرا فاصلۀ میان نمازگزار و ستره به اندازه‌ای است که برای قیام و رکوع و سجودش نیاز دارد». به نقل از «الموسوعة الفقهية» (۲۴/۱۸۴) با اندکی تصرف.

برخی نیز بر این باورند که مسافت به اندازۀ محل عبور یک گوسفند از محل سجدۀ نمازگزار باشد؛ به دلیل روایتی که بخاری (۴۷۴) و مسلم (۵۰۸) از سهل بن سعد رضی الله عنه روایت کرده‌اند: «میان محل نماز رسول الله صلی الله علیه وسلم و دیوار، به اندازۀ عبور یک گوسفند فاصله بود».

نووی رحمه الله می‌گوید: «در این سخن ایشان که: «میان محل نماز رسول الله صلی الله علیه وسلم و دیوار به اندازۀ عبور یک گوسفند فاصله بود»؛ منظور از محل نماز: جایگاه سجود است، و در آن بر این مطلب دلالت است که سنت، نزدیک بودنِ محل سجده به ستره است».

برخی از علما میان حدیث ابن عمر و حدیث سهل بن سعد رضی الله عنهم جمع کرده‌اند، به این صورت که حدیث ابن عمر (سه ذراع) را بر حالت قیام، و حدیث سهل (محل عبور یک گوسفند) را بر حالت سجود حمل کرده‌اند.

شیخ آلبانی رحمه الله در «صفة الصلاة» (۱/۱۱۴) می‌گوید: «پیامبر صلی الله علیه وسلم نزدیک به ستره می‌ایستادند، پس میان ایشان و دیوار سه ذراع فاصله بود، و میان موضع سجدۀ ایشان و دیوار، به اندازۀ جای عبور یک گوسفند فاصله بود». به نقل از «صفة الصلاة» (۱/۱۱۴).

والله اعلم.